ΜΩΡΙΣ ΜΑΡΤΕΝ ΝΤΥ ΓΚΑΡ

Η „ΟΝΤΙΝ" ΤΟΥ ΖΑΝ ΖΙΡΩΝΤΟΥ

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ "ΑΘΗΝΑΙΟ,, ΤΟΥ ΖΟΥΒΕ

Μεταφρ. Γεωργίας Δεληγιάννη

Κάτι τὸ παραμυθένιο! Τὸ χρειαζόμαστε τόσο, Θεέ μου! Καὶ μᾶς ἄξιζε. Μᾶς ἄξιζε γιὰ χίλιους δυὸ λόγους, ποὺ δὲν ἔχουνε καμιὰ σχέση μὲ τὴν πολιτικὴ παρὰ μὲ τὸ ἴδιο τὸ θέατρο, ποὺ μέσα στοὺς τελευταίους μῆνες δὲ ζοῦσε καθόλου μέσα στ' ὄνειρο. Τί ἀνακούφιση νὰ μὴν ἀκούμε πιὰ στὴ σκηνὴ πράματα ποὺ γεμίζουνε μ' ἀγωνία καὶ ἐξευτελίζουν τὴν καθημερινὴ ζωή! Κεῖνο ποὺ μᾶς ἔλειπε ἀληθινὰ ἦταν οἱ Νεράϊδες. Νὰ μιὰ ποὺ τίποτα δὲν τὴν ἀγγίζει, μήτε ἡ βροχὴ, μήτε ἡ κριτική. Εἶναι ἀθῶα, ἀδιάφορη, πλάσμα τῆς νύχτας, ὡστόσο τὸ πιὸ φωτοβόλο, εἶναι ὁ ἀγνὸς ἔρωτας. Εἶναι δέκα πέντε χρονῶ, ἐχει γεννηθεῖ πρὶν ἀπὸ αἰῶνες καὶ δὲν θὰ πεθάνει ποτέ.

Ἡ Μαντελὲν Ὀζερὲ κι' ὁ Λουὶ Ζουβὲ στὴν Ὀντίν.

Ἀκόμα μιὰ φορά, ὁ πιὸ εὐαίσθητος ρασιονταλιστής, ὁ πιὸ ραφιναρισμένος ποὺ μένει παντοτεινὰ πιστὸς στὸν Παράδεισο, δημιούργησε ἕναν κόσμο. Παρουσιάζεται μέσα σ' αὐτὸν ἡ Νεράϊδα. "Αν σᾶς ἔλεγα πῶς μπορεῖ ὁ συγγραφέας νὰ ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ τὸν Παράκελσο θὰ ἔχανα τὸν κόπο μου, γιατὶ θὰ εἶσαστε ἱκανοὶ νὰ μὴ πᾶτε νὰ δεῖτε τὸ ἔργο. Θὰ εἴχατε ἄδικο. Φιλοσοφικὸ ἢ ὄχι εἶναι ἕνα παραμῦθι, ποὺ μαγεύει καὶ τ' αὐτὶ καὶ τὸ μάτι, μὲ μιὰ μεγαλοπρέπεια γιομάτη αἰσιοδοξία. Μονάχα ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ βρίσκουν ἐξηγήσεις γιὰ ὅλα καὶ χάνουν ἔτσι πάντα τὴ μισή τους χαρὰ μποροῦνε νὰ τὸ ἐροῦν ἀνεξήγητο.

Στὶς ἔχθες μιᾶς παράξενης λίμνης, σὲ μιὰ καλύβα ποὺ θυμίζει μόλις τὴ δεῖξ ὑποθρύχια σπηλιά, ζεῖ ἕνα ἀντρόγυνο γέρων φαράδων. Ὕστερα ἀπὸ τὸ χαμὸ τῆς κόρης τους υἱοθετήσανε τὴ Νεράϊδα. Τὴ βρήκανε στὴν ἀμμουδιά. Αὐτὴ, μ' ἕλη τὴ μπόρα, παίζει ἀκόμα κάποια φανταστικὰ παιχνίδια. Ὁ ἀγέρας μουγκρίζει κι' ὕστερα, ξαφνικά, χτυπώντας τὰ παραθυρόφυλλα μπαίνει μέσα στὸ φτωχικό. Κεραυνὸς ἐροντάει. Ἔνας ἱππότης βουλιάζει. Παρουσιάζεται σὲ στάση προσοχῆς: Ρίτερ Χάνς φὲν Βίτενσταϊν τσοῦ Βίτενσταϊν. Εἶν' ἕνας ὡραῖος στρατιωτικὸς, φλύαρος καὶ ματαιόδοξος, ἐχι πολὺ ἔξυπνος, μὲ κάτι ποὺ θυμίζει Δὸν Κιχώτη καὶ μὲ πανοπλία Ἄλμπερτ Ντύρερ. Ἀγαπάει τὴν κόμησα Μπέρτα καὶ πιστὸς στὸ βασιλιά του πλανιέται ἐδῶ κι' ἕνα μῆνα σὲ κεῖνες τὶς σκοτεινὲς καὶ ἀχεμένες ἀκρογιαλιές, γιατὶ ὁ βασιλιὰς θὰ ἐπιτρέψει τὸ γάμο του, μονάχα σὰ θὰ γυρίσει ἀπὸ τὸ δάσος αὐτό. Πεθαίνει ἀπὸ πεῖνα κι' ἀκόμα πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσει, τὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσει γιὰ τὴν ἀγάπη του. Ἀναδύεται ἡ Νεράϊδα, μὲ λυμένα τὰ χρυσὰ της μαλλιά. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Χάνς καὶ τὸν θεμελιοβίζει μὲ ἐξομολογήσεις καὶ ἀνησίες. Δὲ χρειάζεται πιὸ πολὺ γιὰ νὰ ξεχάσει ὁ ἱππότης τὴν κόμησα καὶ νὰ ξετρελλαθεῖ μὲ τὴν ἀγγελική κι' ἀποφασιστικὴ αὐτὴ μικρούλα. «Χάνς καὶ Νεράϊδα εἶναι τὰ πιὸ χαριτωμένα ὀνόματα στὸν κόσμο». Οὔτε ἕνας θεατὴς δὲν θὰ τολμοῦσε νὰ φέρει ἀντίρρηση στὴ Νεράϊδα. Ἡ καλύβα εἶναι διάφανη. Νεράϊδες παρουσιάζονται, λικνίζονται, βουτοῦν, προσπαθώντας μὲ χίλιες χάρες ν' ἀποτραβήξουνε τὸν ἱππότη ἀπὸ ἕνα τόσο ξαφνικὸ καὶ τόσο ἀποκλειστικὸ γιὰ μιὰ δική τους ἔρωτα. Καὶ μιὰ ἄλλη φωνὴ, πιὸ θαρεία, ἀπειλητικὴ μάλιστα, ἡ φωνὴ κάποιου συγγενῆ, κάποιου θείου ἀκούγεται. Ὁ βασιλιὰς τῶν Νεράϊδων θυμίζει στὴ Νεράϊδα τὰ καθήκοντά της. "Αν παντρευτεῖ τὸν ἱππότη κι' ἂν αὐτὸς τὴν ἀπατήσει, νὰ τὸ ξέρει πὼς ὁ ἱππότης θὰ πεθάνει. Αὐτὴ ὅμως προτιμᾶ νὰ πάει μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μπορεῖ νἄχουν ψυχὴ, μὰ εἶναι πιὸ κοῦφοι ἀπ' αὐτὴν ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα. Πέρνοντας μιὰ προφύλαξη ποὺ θ' ἀποδειχτεῖ ἀργότερα μάταιη, ἡ Νεράϊδα τυλίγει τὰ δυὸ τους κορμιὰ μὲ μιὰ ζωνη, λύνει ἕνα δίχτυ τοῦ ψαρᾶ, σκεπάζει μ' αὐτὸ τὸν ἀγαπημένο της καὶ τὸν κοιμίζει.

Ὁ γάμος τῆς Νεράϊδας μ' ἕναν ἄνθρωπο θὰ τῆς χαρίσει ψυχή. Μὰ μὴ τυχὸν καὶ χάσει μέσα σὲ κεῖνη τὴν περιπέτεια στὴν αὐθάρμητη χάρη της καὶ τὸ ἀθῶο της; ἐνστικτο; Τέλος πάντων, ἀποφάσισε νὰ δοκιμάσει τί θὰ κάνει ἡ φτωχὴ στὴν αὐλὴ ὅπου τὴν πηγαίνει ὁ Χάνς, ἀνάμεσα σὲ σχελαστικοὺς, σὲ θρησκόληπτους, σὲ ὑποκριτές; Αὐτὴ δὲν ξαίρει, μήτε θὰ μπορέσει ποτὲς νὰ λέει φέμματα. Πρώτη πράξη μαγευτική, τέλειο ταξίδι σὲ ξένους κόσμους. Καὶ τὸ παραμῦθι μόλις ἀρχίζει.

Στὴ δεύτερη πράξη, μόλις σηκωθεῖ ἡ αὐλαία, ὁ κόσμος ἐνθουσιάζεται μὲ τὶς διακοσμήσεις τοῦ Τσελιτσιοῦ, ποὺ μὲ μιὰ προφητικὴ μεγάλου στὺλ παρουσιάζει ἕνα γκριζομαυρο παλάτι, βασιλικὲς πολυθρόνες μὲ ράχη στολισμένη μὲ λευκὰ κοράλλια. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ φέντο τὰ πιὸ παράξενα κοστούμια, μὲ πελλὰ φτερά. Ἀπὸ τὸ βασίλειο τοῦ νεροῦ πέφτομε στὸ βασίλειο τοῦ ἀγέρα. Τί παινηγῦρι γιὰ ἕνα Ρῶσσο διακοσμητή! Θὰ παρουσιαστεῖ στὸ βασιλιὰ Νεράϊδο ἡ καινεύργια γυναῖκα τοῦ ἱππότη. Τρεῖς μῆνες τὴν περιμέναν τὴν παρουσίαση αὐτή. Τὴν τελετὴ συνοδεύει γλέντι καὶ ὁ Ζὰν Ζιρωντοῦ ἐπωφελεῖται. Ὁ θαλαμηπόλος, ὁ ἐπιμελητὴς καὶ ὁ ἱλουζιονίστας, ποὺ δὲν εἶν' ἄλλος ἀπὸ τὸ θεῖο τῆς Νεράϊδας, σμίγουνε μὲ τὶς φροντίδες του σὲ μιὰν ἀπροσδόκητη σκηνὴ ποὺ θυμίζει Σαίκσπηρ. Ὁ Ἱλουζιονίστας ἐμφανίζει στὸ ταβάνι ἕνα δέντρο τῆς Ἰουδαίας, ἕνα κεμήτη. Μιὰ πέλη τοῦ Ὕγς, τὸ Δούρειο Ἵππο, τὶς Πυραμίδες. Ὁ θαλαμηπόλος ποὺ ἔρχεται στὸ κέφι θέλει νὰ δεῖ τὴ ζωὴ νὰ κυλάει ὄχι μονάχα μὲ τὴ γρηγοράδα καὶ τὸ μέτρο τῆς περιέργειάς του μὰ καὶ μὲ τὴν ταχύτητα καὶ τὸ μέτρο τοῦ ἀνθρώπινου πάθους. Θέλει νὰ δεῖ τὴ Νεράϊδα ἐχι ὅπως θὰ τὴν παρουσιάσει σὲ λίγο, σύζυγο δροσερὴ ἀκόμα καὶ πεθῆνια, μὰ καὶ σὰν σύζυγο προδομένη. Θέλει νὰ δεῖ τὴ Μπέρτα καὶ τὸν ἱππότη ὅπως θὰ εἶναι ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο ἢ περισσότερο. Φεύγομε ἐδῶ ἀπὸ τὴν ὀπερέττα γιὰ τὴ σιωπηλὴ τραγωδία καὶ τὴν αἰώνια ψυχολογία: ἡ Μπέρτα θὰ ὁμολογήσει τὸ μυστικό της ποὺ εἶναι τὸ μυστικὸ πολλῶν γυναικῶν ποὺ εἶναι διαφορετικὰ πλασμένες γιὰ τοὺς ἄντρες ἀπὸ τὴ Νεράϊδα, ποὺ συλλογιέται μονάχα τὸν ἔρωτα καὶ δὲν ἔχει γιὰ τὸν ἄντρα της ἄλλη φιλοδοξία ἀπὸ τὸν ἔρωτα, τὸν ἔρωτά της. Τέλος ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἴδια ἡ Νεράϊδα γιὰ νὰ πάρει ἀπὸ τὸ θαλαμηπόλο ἕνα τελευταῖο μάθημα κοσμικῆς ὑποκρισίας. Μάταια ἄμως. Γιατί, σὰν θρέθηκε ἡ Νεράϊδα μπροστὰ στὸ βασιλιὰ τοῦ μίλησε γιὰ τὴν κρεατοελιὰ ποὺ εἶχε στὴ μύτη καὶ μπροστὰ στὴν παλιὰ καὶ πολὺ πιθανὴ της ἀντεράστρια τὴν κόμησα Μπέρτα, δὲν στενοχωριέται περισσότερο. Ἡ ἀκρόαση πρέπει νὰ τελειώσει. Ἡ βασίλισσα Ὑγιὸν μένει μαζὶ μὲ τὴν Νεράϊδα γιὰ νὰ τὴν ἐπιπλήξει τρυφερά. Θὰ μάθει ἀπὸ τὴ ζηλιάρα σύζυγο τί ἀπειλεῖ τὸν ἱππότη ἂν τὴν ἀπατήσει μὲ τὴ Μπέρτα. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια γεννοῦν ἕναν ἐλάκαιρο κοσμο σκέψεις κι' ἀνειροπολήσεις γιὰ τὴν κοινωνία, γιὰ τὸν ἔρωτα. Πόσα πράματα! Μὰ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε. Ἡ πράξη τούτη εἶναι τρομερὰ πολύπλοκη. Πολὺ πλούσια καὶ τὸ χιοῦμορ τοῦ πρώτου μέρους καταντᾶ νὰ βλάψει τὴν κατανόηση τῆς συνέχειας. Τὸ ἐντερμέτζο τῆς Σα-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

Η „ΟΝΤΙΝ" ΤΟΥ ΖΑΝ ΖΙΡΩΝΤΟΥ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8)

βαμπὰ μποροῦσε καὶ νὰ λείπει χωρὶς νὰ ζημιωθεῖ ἡ παράσταση. Π. χ. γιὰ νὰ τελειώσει τὴν πράξη ὁ Ζιρωντοῦ βρῆκε ἕνα πρωτότυπο φινάλε. Βάζει τὸ θαλαμηπόλο ν' ἀναγγείλει τὸ διάλειμμα καὶ ξαλαφρώνει μὲ μιᾶς τὴν ἀτμόσφαιρα.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία πράξη δὲν διαδραματίζεται σὲ φανταστικὸ τόπο. Τὸ φεουδαρχικὸ παλάτι τοῦ Βίτενσταϊν, ὅπου ὁ Χάνς ὁδήγησε τὴ Νεράϊδα καὶ τὴ Μπέρτα, μὲ τοὺς φηλεοὺς του τοίχους καὶ τὴ σκοτεινὴ σιωπὴ τῆς αὐλῆς του, μᾶς δείχνει πὼς μονάχα διαβατικὰ ὁ λυρισμὸς θὰ κάνει τόπο στὸ χιοῦμορ. Ὁ Χάνς ἀγκαπάει τὴν Μπέρτα, ἔτσι τουλάχιστο φαντάζονται. Ἡ Νεράϊδα, ὕστερα ἀπὸ τὴν προδοσία τοῦ ἄντρός της, θέλοντας νὰ τὸν γλυτώσει ἀπὸ τὴν ἐκδίκηση τοῦ βασιλιᾶ τῶν Νεράϊδων, ἀποφάσισε νὰ συνοφαντήσει τὸν ἑαυτό της σὰν ἄπιστο καὶ φεύγει. Τὴν ξαναβρήκανε κάποιοι φαράδες στὸ Ρῆνο. Νὰ τὴν, μπροστὰ στοὺς δικαστὲς, ποὺ φροντίζουνε νὰ μάθουνε τὴν ὑπερφυσικὴν ἱστορία. Αὐτὴ κατηγορεῖ ἀκόμα τὸν ἑαυτό της. Μὰ ὁ Χάνς καταλαβαίνει στὸ τέλος καὶ τὸν ἡρωϊσμὸ της καὶ τὸν ἔρωτά της. Καὶ τότε δὲν βλέπει πιὰ παρὰ μόνον αὐτή. Ξεχνάει τὴ Μπέρτα γιὰ δεύτερη φορά. Αὐτὴν, τὴ Νεράϊδα ἔπρεπε ν' ἀγαπήσει καὶ νὰ μὴ τὴν προδώσει ποτέ! Ἀλλοίμονο! Δὲν ὑπάρχει πιὰ κειρός. "Αδικα ὁ ἱππότης τὰ χαλάει μὲ τὴ Μπέρτα. Δὲν ἄξιζει πιὰ οὔτε γι' αὐτὴν οὔτε γιὰ τὴ Νεράϊδα. Ἀπὸ τὴ δική της μεριά, ἡ Νεράϊδα γίνηκε πιὸ ἀνθρώπινη. Ἀπόχτησε συνήθειες, κακὲς συνήθειες πάνω στὴ γῆ. Πρέπει νὰ φύγει, νὰ γλυτώσει παντοτεινὰ ἀπὸ τὸ Χάνς. Θὰ χάσει τὴν ψυχή της, θὰ ξαναβρεῖ τὸ στοιχεῖο της. Οἱ Νεράϊδες τὴν καλοῦνε κι' ὅλας. Ὁ Χάνς ἐπίορκος, στὸ ἔλεος τοῦ βασιλιᾶ τῶν Νεράϊδων, ξαπλώθηκε πάνω σὲ μιὰ μακρυὰ πλάκα καὶ ὑποκύπτει. Μόλις ἀγόνες πεθαίνει ἡ Νεράϊδα χάνει τὴ μνήμη. «Πειὸς νάναι ὁ ὄμορφος αὐτὸς νέος, τί ἔχει καὶ δὲν κουνιέται; ρωτάει. Πόσο μ' ἀρέσει! Μποροῦμε νὰ τοῦ ξαναδώσουμε τὴ ζωή;»— «Ἀδύνατο», ἀποκρίνεται ὁ μάγος θεῖος.— «Τί κρίμα», λέει αὐτή. «Πόσο θὰ τὸν ἀγαποῦσα!...»

Ὁ Ζὰν Ζιρωντοῦ πῆρε τὸ θέμα του ἀπὸ τὸ παραμῦθι τοῦ Μὸτ-Φουκιέ, τοῦ Γαλλογερμανοῦ Σίγκφρηντ τῶν γραμμάτων. Ὁ Ριχάρδος Βάγνερ θαύμαζε τὴ Νεράϊδα τοῦ Γερμανοῦ ρωμαντικοῦ καὶ τὴν παραμενῆ τοῦ θανάτου του τὴν διάβασε στοὺς δικούς του καὶ ὕστερα τὴν ἔδωσε στὸ πιάνο, στὸ τελευταῖο τραγοῦδι γιὰ τὶς δικές του κόρες τοῦ Ρήνου. Ὁ Βάγνερ δὲν ὑπάρχει στὸν Ζιρωντοῦ. Φαίνεται πὼς τὸν ἀντικατέστησε ὁ Μότσαρτ. Ὁ Λουὶ Ζουβὲ ἀνέβασε τὴ Νεράϊδα καὶ παίζει τὸν ἱππότη μ' ἕνα ζῆλο, μὲ μιὰ πίστη, μ' ἕνα δαιμόνιο ποὺ εἶναι ἀξιοθαύμαστα! Εἶναι ὁ τέλειος ἑρμηνευτὴς καὶ σκηνοθέτης ἑνὸς τέτοιου δραματικοῦ ποιητῆ. Ὅσο γιὰ τὴ Μαντλὲν Ὀζεραὶ, ἤτανε καμωμένη γι' αὐτὸ τὸν οὐρανὸ, γι' αὐτὰ τὰ νερὰ, γιὰ τούτη τὴ γῆ, ἀξέχαστη νεράϊδα τοῦ Ρήνου. Ἡ πιὸ νεράϊδα γυναῖκα ποὺ γνώρισε τὸ θέατρο.

Μ. ΜΑΡΤΕΝ ΝΤΥ ΓΚΑΡ